

Лекція 4

Тема: Туризм, біорізноманіття та сталий розвиток в Європі

План:

1. Переваги використання ресурсів біорізноманіття у туристичній діяльності
2. Особливості організації туристичних маршрутів з огляду на питання збереження біорізноманіття
3. NECSTouR – відкрита мережа Європейських регіонів щодо координації програм розвитку та досліджень з питань сталого розвитку туристичної галузі
4. Федерація європейських природоохоронних територій Європарк (EUROPARC)
5. Мережа «Екотуризм у Центральній Європі: інструменти захисту природи» (The Central Europe Eco-Tourism: tools for nature protection, CEETO)

1. Переваги використання ресурсів біорізноманіття у туристичній діяльності

Швидкий розвиток туризму чинить значний тиск на біорізноманіття через неконтрольоване розширення інфраструктури, забруднюючу діяльність (транспорт, будівництво, стічні води та стічні води тощо), високу щільність відвідувачів (витоптування рослин та шумове забруднення) та споживання на місці або використання природних ресурсів (риболовлі, мисливства, сувенірних крамниць). Непрямі наслідки, такі як інвазійні види та внесок у глобальні викиди парникових газів, ще більше загрожують біорізноманіттю. Як результат, туризм може призвести до фрагментації та скорочення природних середовищ існування, шкоди місцевій флорі та фауні, а також до знищення зникаючих або емблематичних видів.

Як це не парадоксально, але туризм є основним бенефіціаром біорізноманіття, що забезпечує йому безліч різноманітних ландшафтів для багатьох видів рекреаційної діяльності, культурну самобутність територій та багатих природних зон, привабливих для туристів. Більше того, здорові екосистеми проєктують позитивний імідж туристичного напрямку. Сектор туризму та ширша економічна діяльність в значній мірі залежать від збереження біорізноманіття та зацікавлені в його збереженні для забезпечення своєї майбутньої діяльності.

Більше того, біорізноманіття може дозволити учасникам туристичної галузі диференціюватися: це може створити відповідальну репутацію та позитивний імідж бренду, а також різноманітні напрямки та визначні пам'ятки,

пов'язані з природою: стільки точок продажу, які приваблюють нових клієнтів.

Ці суперечливі взаємодії між туризмом та біорізноманіттям, включаючи як потенціал для економічних можливостей, так і ризики несприятливих екологічних наслідків, логічно призводять до приділенню переваги стійким практикам туризму, від екологічно чистого проектування інфраструктури до рекреаційних заходів, які поважають природу.

Крім того, деякі практики в туризмі можуть навіть мати позитивний вплив на захист та збільшення біорізноманіття. Такі ініціативи, як зелений туризм у заповідних зонах, екологічне маркування об'єктів чи агротуризм, націлені як на розвиток туризму, так і на збереження біорізноманіття. Більше того, є багато позитивних ефектів, пов'язаних із туризмом на основі біорізноманіття. Поінформованість про біорізноманіття та освіта сприяють екологічно безпечним інфраструктурам розміщення та комунікації з громадськістю. Орієнтований на біорізноманіття туризм забезпечує інноваційні джерела фінансування заходів щодо збереження біорізноманіття. І нарешті, зелений туризм, такий як агротуризм, має сильний позитивний соціальний вплив серед зацікавлених сторін, які є місцевими хранителями біорізноманіття, зокрема сільських громад, які отримують вигоду від туризму через збереження традиційних та культурних видів діяльності, робочих місць для людей у сільській місцевості та альтернативні джерела доходу.

Швидке зростання туризму та посилене націлювання на залишені незаймані природні території (часто з великим та вразливим біорізноманіттям, як у прибережних екосистемах, горах, заповідних зонах тощо) унеможливають ігнорування проблеми взаємодії туристичного бізнесу та природи. Проблеми включають сприяння заходам, що підтримують розвиток сталого туризму, що враховує і навіть сприяє збереженню біорізноманіття.

2. Особливості організації туристичних маршрутів з огляду на питання збереження біорізноманіття

Природний туризм – будь-які види туризму, які безпосередньо залежать від використання природних ресурсів в їх відносно незмінному стані. Як різновид природного туризму іноді виділяють біотуризм, метою якого можуть бути будь-які об'єкти живої природи, від окремих видів до угруповань і біоценозів.

Сільський зелений туризм або агротуризм = це фактично відпочинок у сільській місцевості. Туристи деякий час ведуть сільський спосіб життя серед природи, знайомляться з цінностями народної культури, прикладного мистецтва, з місцевими звичаями.

Всі визначення екологічного туризму, які зустрічаються в літературі можна умовно поділити на дві групи. У першій екотуризмом називають туризм, головним об'єктом якого є природа та її захист. Інший підхід

розглядає екологічний туризм як приклад стійкого туризму. Цей вид туризму базується й реалізує на практиці головні принципи стійкого розвитку.

Екотуризм – це природний туризм, що сприяє охороні природи. (Всесвітній Фонд дикої природи, 1990.

Екотуризм – відповідальна подорож у природні зони, області, що зберігає навколишнє середовище і підтримує добробут місцевих жителів. Міжнародна організація екотуризму (TIES).

Основні принципи екотуризму за Вестерном:

1. Подорожі в природу, причому головний зміст таких подорожей – знайомство з живою природою, а також із місцевими звичаями та культурою.
2. Зведення до мінімуму негативних наслідків екологічного і соціокультурного характеру, підтримка соціальної стійкості середовища.
3. Сприяння охороні природи і місцевого соціокультурного середовища.
4. Екологічна освіта.
5. Участь місцевих жителів і отримання ними доходів від туристичної діяльності, що створює для них економічні стимули до охорони природи.
6. Економічна ефективність і внесок у стійкий розвиток відвідуваних територій.

Концепцію екотуризму можна розглядати у вигляді таких базових принципів:

ЕКОТУРИЗМ		
↓	↓	↓
Природна і соціокультурна сумісність як фундаментальна умова	Створення фінансових, економічних і соціально-культурних переваг для:	Підвищення природоохоронної і культурної свідомості
↓	↓	↓
Контроль й участь з боку місцевих громад; рівноправний доступ до природних ресурсів; дотримання гранично допустимих рекреаційних навантажень	Заповідних територій	Місцевого населення
		Екологічна освіта; повага звичаїв і традиційного устрою місцевих громад; обмін досвідом
↑	↑	↑

Принцип мінімізації негативного впливу	Принцип посилення і широкого охоплення	Принцип посилення і широкого охоплення
--	--	--

Тур є екологічним якщо:

Принципи	Відмінні риси екотуризму
Зведення до мінімуму негативних наслідків екологічного і соціально-культурного характеру, підтримка соціальної стійкості середовища	<p>Не перевищуються гранично допустимі рекреаційні навантаження</p> <p>Розвиток туризму ретельно планується, контролюється, управляється</p> <p>Дотримуються правила поведінки, розроблені для відвідування природних територій</p> <p>Екологічний транспорт, що використовується туристами</p> <p>Сміття не викидають на загальний смітник, а збирають спеціальним способом, видаляють з території і направляють на екотехнологічну переробку</p> <p>Привали, бівуаки і вогнища влаштовують тільки в спеціально обладнаних місцях</p> <p>Не допускається придбання сувенірів, зроблених з об'єктів живої природи</p> <p>Гриби, ягоди, квіти, лікарські рослини, будь-які природні сувеніри збирають тільки там і тоді, коли це дозволено</p> <p>Готелі, кемпінги, кордони, в яких зупиняються туристи, розміщені так, щоб не порушувати нормальний, екологічно стійкий розвиток навколишнього ландшафту і не спотворювати його вигляд</p> <p>Готелі й кемпінги побудовані з екологічно нешкідливих матеріалів, їх мешканці не витрачають надмірно енергію й воду, при цьому стоки й викиди очищуються, інші відходи утилізуються. В ідеалі використовують «замкнені» екотехнології</p> <p>Їжа туристів екологічна чиста та корисна, при цьому в раціоні присутні місцеві продукти</p>
Сприяння охороні природи і місцевого соціо-культурного середовища	<p>Туристична діяльність забезпечує джерела додаткового фінансування заповідних територій чи природоохоронних заходів</p> <p>Учасники турів беруть посильну участь у природоохоронній діяльності (волонтери, дитячі екотабори)</p> <p>Туристи з повагою ставляться до місцевих культурних традицій, звичаїв, устрою життя, прагнуть вивчити й зрозуміти їх</p>

	<p>Розвиток туризму сприяє налагодженню співробітництва заповідних територій із місцевим населенням, підвищенню престижу заповідних територій, розширенню міжнародних контактів заповідних територій</p>
<p>Екологічна освіта</p>	<p>Туристи заздалегідь, ще до початку подорожі, отримують інформацію про природу і правила поведінки у місці проведення туру Туристи чітко усвідомлюють свою відповідальність за збереження природи Тури й екскурсії обов'язково передбачають еколого-пізнавальний компонент Тури проводять кваліфіковані гіді-екологи Об'єктами відвідування є цікаві і екологічно сприятливі природні й культурні ландшафти У програму включають відвідування навчальних екологічних стежок, музеїв природи та краєзнавчих музеїв, екотехнологічних господарств Туристи цікавляться місцевими екологічними проблемами та шляхами їх подолання Туристи доступними їм шляхами беруть участь у розв'язанні місцевих екологічних проблем</p>
<p>Участь місцевих жителів і отримання ними доходів від туристичної діяльності, що створює для них економічні стимули до охорони природи</p>	<p>Переважно використовується місцева продукція і робоча сила Місцеві жителі долучаються до туристичного бізнесу і отримують можливості розвивати свої традиційні форми господарювання Доходи від екотуристичної діяльності отримують різні соціальні верстви і групи населення, при цьому збереження природного середовища стає економічно вигідним для місцевого населення</p>
<p>Економічна ефективність і внесок у стійкий розвиток відвідуваних територій</p>	<p>Комплексний підхід до розвитку туристичної діяльності Ретельне планування, моніторинг та управління Інтеграція екотуризму в місцеві плани регіонального розвитку Тісне співробітництво організацій різного профілю Доходи від туризму не вилучаються повністю з місцевого бюджету, а сприяють його наповненню, підтриманню місцевої економіки</p>

У науковій літературі зустрічається багато різних класифікацій видів екологічного туризму. Зокрема, В.В. Храбовченко пропонує виділяти чотири основних види екотуризму:

1. Науковий туризм
2. Тури історії природи
3. Пригодницький туризм
4. Подорожі в природні резервати, заповідні території.

В англomовній літературі умовно виділяють лише три: науковий туризм; пізнавальний та рекреаційний.

Основні види екологічних турів та їх цілі за А.Б. Косолаповим

Види екологічного туру	Основні цілі
Наукові і пізнавальні тури	Орнітологічні, ботанічні, зоологічні, ландшафтно-географічні, археологічні, етнографічні та інші дослідження
Пригодницькі тури	Пішохідні, водні, кінські, гірські подорожі
Літні студентські (учнівські) практики	Ознайомлювальні, навчальні, виробничі, переддипломні і т. ін.
Літні табори і програми для учнів	Краєзнавчі, ботанічні, зоологічні, етнографічні, геологічні тощо
Поїздки одного дня	Екскурсії, відпочинок
Внутрішні чи міжнародні тури	Поїздки на екологічні конференції, симпозіуми, відвідування друзів і родичів, відрядження

До видів екологічного туризму відносять широкий діапазон діяльності – від тривалих науково-пізнавальних екотурів до короткотермінових маршрутів вихідного дня. Різноманітність видів і форм екологічного туризму, відповідності до традицій, що склалися на певній території, можна розділити на два основні класи:

- ✓ Екотуризм в межах заповідних територій і в умовах «дикої» не порушеної чи мало зміненої природі. Розробка таких турів – класичний напрямок в екотуризмі; відповідні тури є екотурами у вузькому значенні цього терміну, їх можна віднести до австралійської моделі екотуризму;
- ✓ Екотуризм за межами заповідних територій, на територіях окультурених чи культурних ландшафтів. До цього класу належить дуже широкий спектр видів екологічно орієнтованого туризму; цей тип туризму можна віднести до західноєвропейської моделі екотуризму.

Науково-пізнавальні тури: Бердсвотчинг, Агропомічні тури, Біологічні тури, Ботанічні тури, Геоботанічні тури, геодизичні тури, Геологічні тури, Гідрологічні тури, Іхтіологічні тури, Палеонтологічні тури, Ентомологічні

тури, Етнографічні тури, Історико-археологічні тури, Еколого-географічні тури, Еколого-культурні тури, Еколого-етнографічні тури, Спостереження за флорою та фауною, Фотосафарі.

Пасивно-рекреаційні тури: Пікнік, Кемпінг, Збір «дарів природи», Рибалка.

Активно-рекреаційні тури: Автомобільний (електрокари), Залізничний (електропотяги), Пішохідний чи трекінг; Кінний, Санний, Лижний, Яхтинг, Дайвінг, Велосипедний, Альпінізм, Водний (плоти, каное, човни, байдарки), Спелеотуризм, Віндсерфінг, Каякінг, Каньйонінг, Маунтбайк, Парапланеризм, Дельтопланеризм.

Такий поділ важливий для обліку потоків екотуристів, для менеджменту і туropolерейтингу, для наукових досліджень з проблем екологічного туризму.

3. NECSTouR – відкрита мережа Європейських регіонів щодо координації програм розвитку та досліджень з питань сталого розвитку туристичної галузі

NECSTouR - це голос європейських регіонів, прихильних до стійкості - економічної, соціальної та екологічної - як найважливішого рушія конкурентоспроможності призначення. Починаючи з 2007 року, вона забезпечила інтегрований підхід до управління туризмом і виступила важливою ланкою між регіональним та ширшим європейським рівнями управління, одночасно розвиваючи міжрегіональну співпрацю за допомогою європейських проектів. NECSTouR за законом Бельгії створений як неприбуткова асоціація.

Як мережа з 34 європейських регіональних туристичних органів та 30 асоційованих членів (університети, науково-дослідні інститути, представники туристичних підприємств та асоціації сталого туризму), NECSTouR активно працює над вирішенням проблем шляхом виявлення, збору та обміну найкращими рішеннями з членами та ключовими партнерами та альянсами по всій Європі. Таким чином, ця мережа допомагаємо напрямкам досягти розумнішого та стійкішого підходу до розвитку туризму. NECSTouR працює над досягненням так званого «Завтрашнього туризму». Ця мережа прагне побудувати конкурентоспроможну та стійку модель туризму для Європи - як зазначено в Порядку для конкурентоспроможного та стійкого туризму Європейської комісії COMM (2007) 621 - "Правильний баланс між добробутом туристів та потребами природного та культурного середовища та розвиток конкурентоспроможності напрямків та бізнесу".

Місія NECSTouR - забезпечити комплексний підхід до управління туризмом та важливий зв'язок між регіональним та ширшим європейським рівнями управління. Забезпечити зв'язок між членами Європейського парламенту, Європейської комісії та Комітетом регіонів, а також здійснювати моніторинг, сприяти та впливати на розвиток європейської туристичної

політики. NECSTouR надає можливість регіонам та напрямкам підтримувати та реалізовувати відповідні туристичні пріоритети, пов'язані із глобальною Стратегією щодо цілей сталого розвитку до 2030 року, прийнятою Генеральною Асамблеєю ООН.

Обов'язками NECSTouR є:

- Позиціонувати модель сталого та конкурентоспроможного туризму NECSTouR.

- Підвищити увагу питанням туризму у порядку денному ЄС.

- Посилити роль регіонів у туристичній політиці ЄС.

- Виступати за включення до ЄС фондів туризму.

4. Федерація європейських природоохоронних територій Європарк (EUROPARC)

Федерація EUROPARC - це мережа європейської природної та культурної спадщини. Федерація працює над вдосконаленням управління заповідними територіями в Європі шляхом міжнародного співробітництва, обміну ідеями та досвідом та впливу на політику.

Як представницький орган європейських заповідних територій, вона є колективним голосом для всіх природних та ландшафтних областей, і прагне створити сильнішу, об'єднуючу, європейську мережеву організацію, яка матиме кращий потенціал для підтримки членів Федерації та реагування на поточні та майбутні виклики природи Європи. Федерація EUROPARC присвячена практичному збереженню природи та сталому розвитку біорізноманіття Європи, сприяючи цілісним підходам ландшафту в управлінні. Вона працює, щоб поглянути за межі парків та підкреслити їх значення для екологічного, соціального та економічного розвитку регіонів, країн та європейського суспільства в цілому.

EUROPARC вважає важливим, щоб робота була підкріплена набором цінностей, які повинні пронизувати цю організацію. Вони прагнуть забезпечити, щоб набір цінностей, який підтримує EUROPARC, також був включений як у те, що вони роблять, так і в те, як вони це роблять.

Серед задач організації є такі:

1. Надати можливості для приємного досвіду роботи в мережі: культурні та професійні бар'єри можна подолати, щоб людям та організаціям було краще співпрацювати разом.
2. Обмін досвідом, знаннями, ідеями, найкращими практиками.
3. Вивчення нових навичок, як керувати природою з огляду на Цілі сталого розвитку: співпрацюючи між собою, працюючи над проектами, з метою розробки та впровадження інновацій для управління заповідною територією, збереження природи та сприяння сталому розвитку.
4. Врахувати вплив дій та операцій на навколишнє середовище та забезпечити, щоб стійкий вибір, коли це можливо.

Федерація EUROPARC є неприбутковою, неурядовою організацією, яка залежить від фінансової підтримки та досвіду наших членів, партнерів та спонсорів для подальшої роботи.

EUROPARC - це організація заповідних територій Європи. Він об'єднує національні та регіональні парки, природні та біосферні заповідники, морські та ландшафтні заповідні території, а також велику кількість об'єктів Natura 2000 із спільною метою захисту унікальної різноманітності дикої природи, середовищ існування та ландшафтів Європи. Члени Федерації представляють сотні відповідальних органів влади та тисячі заповідних територій у 40 країнах. EUROPARC визнаний у всьому світі як професійна мережа європейських заповідних територій.

Стратегія EUROPARC 2015 – 2021 базується на великій кількості консультацій з членами і є механізмом, щоб ввести ясність у мету організації та дати змогу знайти "фантазійні" засоби для досягнення місії та бачення. Стратегія приймає "загальну картину" Федерації, показуючи сфери, над якими вона буде працювати. Основні стратегічні теми роботи:

- 1) Працюючи на природу
- 2) Допомога людям та організаціям у навчанні
- 3) Сприяння сталому розвитку: роль захищених територій у досягненні

Цілей сталого розвитку

- 4) Спільна робота: розбудова нашої організації

Впроваджуючи цю стратегію, EUROPARC надалі намагатиметься узгодити роботу Федерації та її членів з європейською та міжнародною політикою. Зокрема, підтримати реалізацію ЄС 7EAP та підтримати мережу N2000 шляхом підвищення обізнаності про важливість та роль заповідних територій.

5. Мережа СЕЕТО

Мережа «Екотуризм у Центральній Європі: інструменти захисту природи» (The Central Europe Eco-Tourism: tools for nature protection, СЕЕТО) – Асоціація практиків зі збереження біорізноманіття та стійкого розвитку туризму у Європі.

Опис проекту СЕЕТО:

СЕЕТО прагне зробити туризм справжнім рушієм охорони природи та місцевого соціально-економічного добробуту.

Основа Проекту:

Заповідні зони (ПЗ) та ділянки Natura 2000, що охоплюють близько 20% території країн, що беруть участь у партнерстві СЕЕТО (IT; AT; HU; DE; SI; HR). Ці райони представляють основні екологічні точки і включають найцінніші природні ресурси. Серед причин негативного впливу на навколишнє середовище одним із основних факторів є нежиттєздатний та необдуманий туризм.

Цілі проекту:

Основною метою проекту СЕЕТО є захист та покращення природної спадщини заповідних територій та мережі Natura 2000 шляхом просування інноваційної моделі сталого планування туризму, яка зменшує конфлікти використання, підтримує соціальну та територіальну згуртованість, покращує якість життя місцевих громад, і закликає туристичну галузь конкретно сприяти збереженню природи. Проект СЕЕТО прагне розробити інтегрований підхід, що включає екологічні, соціальні та економічні аспекти, з метою визначення та випробування інноваційних моделей сталого туризму, здатних посилити ефективність політики та заходів щодо збереження природи, що застосовуються в регіонах, і зробити туризм реальним рушієм охорони природи та місцевого економічного та соціального добробуту.

Для досягнення вищезазначених цілей СЕЕТО запроваджує інноваційну систему управління туризмом, засновану на підході планування за участю учасників та залучаючи органи на рівні формування політики та управління заповідними територіями. Аналогічним чином, СЕЕТО використовує принципи сталості та участі в Європейській хартії сталого туризму в заповідних зонах (ECST) з метою покращення управлінського потенціалу адміністраторів заповідних територій та впровадження сталого природокористування та її активів. На етапі діагностування відбувався збір чинного законодавства, інструментів та практик щодо збереження природи та сталого туризму з метою окреслення слабких місць та прогалин та визначення найбільш ефективної та інноваційної моделі та інструментів, що застосовуються. На етапі тестування планувалось тестування моделей у 8 пілотних областях за участю державних та приватних суб'єктів, а також постійне коригування та перегляд моделі та відповідних інструментів, спрямованих на пошук найбільш інноваційних, ефективних, переносних та здійснених рішень.

Вплив та тиск людської діяльності виходять за межі адміністративних кордонів, а тому транснаціональна співпраця є фундаментом для вирішення загальних та складних питань шляхом збору всіх наявних ресурсів (знань, можливостей, досвіду, фінансування) та реагування на загальні виклики на належному рівні. Цей підхід забезпечить отримання цілісного бачення (макрорегіональний підхід), але адаптованого до місцевих особливостей, та розробку загальної стратегії для подальших дій. Крім того, постійна мережа, створена в рамках проекту СЕЕТО, дозволить вести діалог на транснаціональному рівні, забезпечуючи довгостроковий обмін та розповсюдження досягнень проекту та постійне вдосконалення інструментів та політики.

Частина конференції у лекції – доповіді студентів та їх обговорення згідно завдань, що їх вони отримали на минулій лекції:

1. Група 1. Вивчити інформацію та бути готовими для стислої презентації інформації та обговорення щодо природного парку Хорватії Теласиця.

<http://www.telascica.hr/>

2. Група 2. Вивчити інформацію та бути готовими для стислої презентації інформації та обговорення щодо природного парку Хорватії – парк Ластові острови. <http://lastovo.net/>
3. Група 3. Вивчити інформацію та бути готовими для стислої презентації інформації та обговорення щодо австрійської долини Трібен. <https://ru.infoglobe.cz/tips-for-trips/austria-seckau-tauern-in-the-realm-of-granite-giants/>
4. Група 4. Вивчити інформацію та бути готовими для стислої презентації інформації та обговорення щодо словенського природного парку Sečovelje Saline. <http://www.best-from-slovenia.si/tourismdirectory/listing/secovlje-salina-nature-park>
5. Група 5. Вивчити інформацію та бути готовими для стислої презентації інформації та обговорення щодо Національного парку Гран-Парадісо розташованого у північно-західній Італії. [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%80%D0%B0%D0%BD-%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%B7%D0%BE_\(%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BA\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%80%D0%B0%D0%BD-%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%B7%D0%BE_(%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BA))
6. Група 6. Вивчити інформацію та бути готовими для стислої презентації інформації та обговорення щодо національного парку Уна в Боснії та Герцеговини. [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BD%D0%B0_\(%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BA\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BD%D0%B0_(%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BA))
7. Група 7. Вивчити інформацію та бути готовими для стислої презентації інформації та обговорення щодо Тоскано-Емілійського національного парку Апеннін. <http://alexandriapark.kiev.ua/nacionalnyj-park-apennin/>
8. Група 8. Вивчити інформацію та бути готовими для стислої презентації інформації та обговорення щодо національного парку «Кото-Доньяна» в Іспанії. <https://espanarusa.com/ru/pedia/article/168147>
9. Група 9. Вивчити інформацію та бути готовими для стислої презентації інформації та обговорення щодо природного резервату «Скандола і Каланки П'яні» у Франції. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%B0>
10. Група 10. Вивчити інформацію та бути готовими для стислої презентації інформації та обговорення щодо національного парку «Дурмитор» у Чорногорії. <https://montenegro.in-facts.info/uk/durmitor-park-montenegro/>